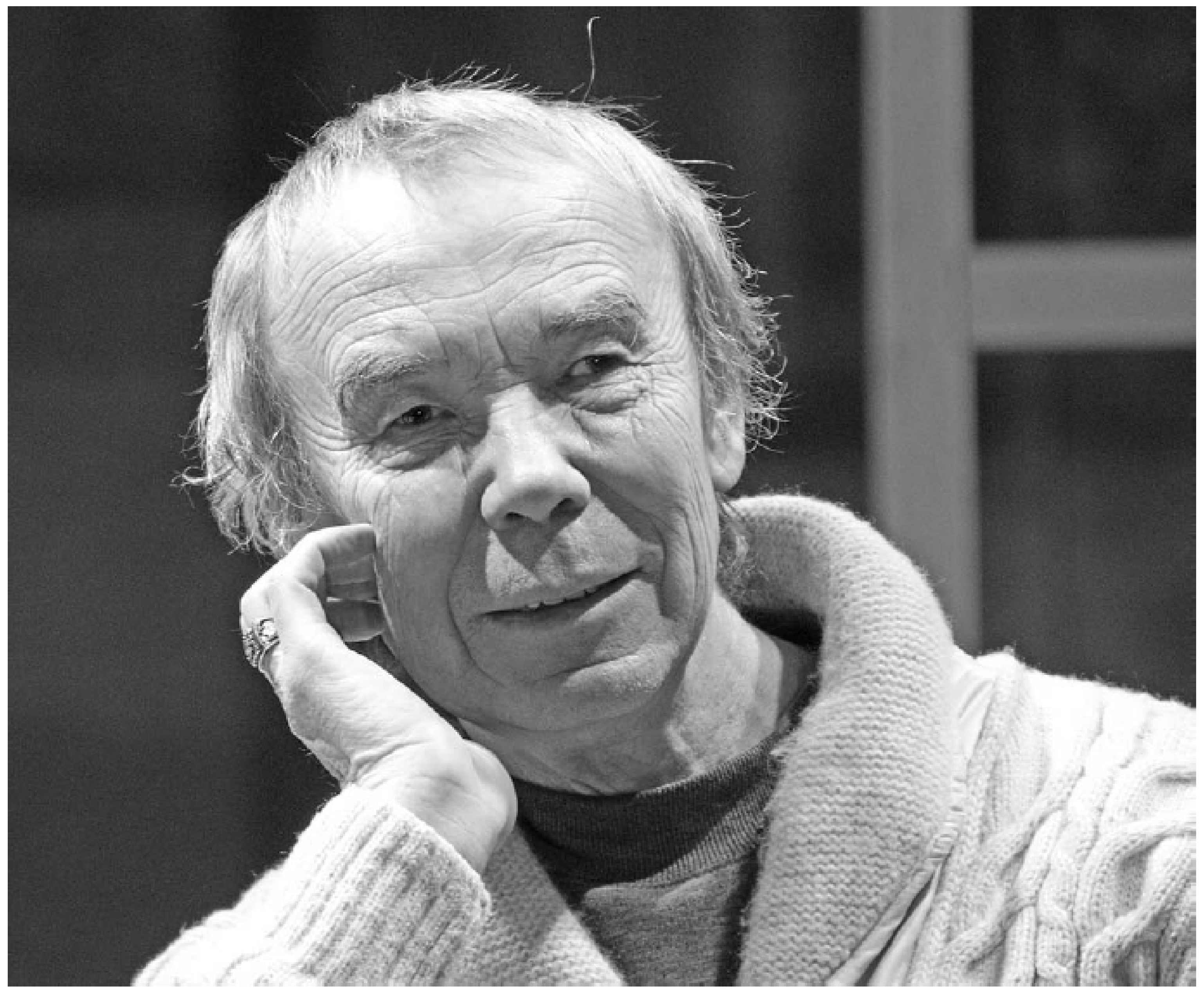

Чăваш Енри паллă темиçе çыннăн кашни сăмахне журналистăн кун кěнекине çырса пыма пулать. Тикěт пичкинчи тин юхтарнă пыл тумламě пек вěсем, çумкурăк евěр ашкăрса ÿсекен Америка вěренин ятарласа лартман вăрманěнчи çÿл тÿпенелле тăлăххăн кармашакан лаштра юман евěр. Ят-сумлисенчен те ят-сумлисен йышěнче – Чăваш Республикин искусствăсен тава тивěçлě деятелě, Çамрăксен театрěн тěп режиссерě Иосиф Дмитриев-Трер. Тěрěссипе, тěлпулусенче, «çавра сěтелсенче» вăл каланă тарăн шухăшсене эпě çырса та пынă. «...Сăмахăм Çавăр уçма хăйман самантсенче Майран пăвать, Чарма пăхсан хирěç тăрса Хама çапать...» Иосиф Александровичăн поэзийě шухăшсен вěçě-хěррисěр авăрне путарнине ăнланма çак пилěк йěрке те çителěклě. Вăл лартнă постановкăсенче уявран уява кăкăр çапса ěнентерекенсен суя чăвашлăхě мар, чăн-чăнни тапса тăнине чунпа туйма «Ама кайăк çулěпе», «Чěрě сăмах» спектакльсене курниех тулли май парать. Киноактер пултарулăхне вара вăл иртнě ěмěрěн 70-мěш çулěсен пуçламăшěнчех кăтартнă – «Çеçпěл» фильмра тěп сăнара ěнентерÿллěн калăпланă... Çěрпÿ районěнчи Йÿçкассинче çуралса ÿснě артист, режиссер, драматург, поэт «Хыпар» тěпелěнче ыйтусене паян та яланхиллех уççăн хуравлама килěшрě.

Иосиф ДМИТРИЕВ-ТРЕР:

«Сывлăш çитмест, аннеçěм. Мěн тăвас?»

Хăшпěр кадра фильма кěртмен

– **Канашри педагогика училищинчен вěренсе тухсан эсир Ленинград патшалăх театр, музыка тата кинематографи институтěнче ăс пухнă. Эпě пěрре мар илтнě: хăвăрăн, чăвашсен ытти поэчěн сăввисене пач урăхла туйăмпа пăхмасăр калатăр. Студент çулěсенчех эсир сăвă вулакансен çěршыв шайěнчи конкурсěсенче çěнтернě. Сăпкара выртнă чухнех сăвăсем вěреннě-им?**

– Тен, эпě пурнăçра çак çулпа каймастăм та? Лайăх вěреннěшěн 5-мěш класра-и, 6-мěшěнче-и – «Чăваш календарě» пачěç, унта республикăри ят-сумлă çынсемпе паллă пулăмсем пирки çырса кăтартнăччě. Пире 4-мěш класс хыççăн чăвашла пачах вěрентмен, çавăнпа эпě тăван литература, театр енне туртăнмасан та пултарнă. Шăпах çак кěнеке алла лекнěрен нумай пулăмпа интереслентěм. Артиста вěренес килчě. Музыка театрпа çыхăннине шанса Метикасси шкулěнче 8 класс пěтерсен Канашри педучилищěне кайрăм. Юрлама пěлни – пěрре, музыка теорине, инструменчěсене, кěвве туйма хăнăхни мана мěн ěмěр тăршшěпех пулăшса пырать. Училищěре чăвашла вěрентменни мана шутсăр тěлěнтеретчě, çавăнпах пěр педагогран кун пирки ыйтнăччě, вăл нимěн те шарламарě – хурав пама аптăрарě ахăртнех. Музыкăпа поэзи пěр-пěринпе тачă çыхăннă, çавăнпа-ши – хам та сăвăсем çыркалама тытăнтăм. Анчах ыттисенни евěрлех пулса тухнăскерсене манăн тесе çирěплетме çуккине каярахпа кăна ăнлантăм. Аслă пěлÿ илнě чухне те çыркаланă ěнтě, классиксен сăввисене ăса хывнă.

– **Институтра вěреннě вăхăтра эсир сăвă каласа кăна мар, кинофильмра ÿкерěнсе те палăрнă. «Çеçпěл» картинăри Иосиф Дмитриев – каснă лартнă чăваш поэзийěн классикě. Çеçпěл сирěн кумир пулнă-и? Фильмра ÿкерěннě чухне кăсăклă самант пайтах тупăннă ěнтě, хальччен никама та каласа кăтартманни юлнă-и?**

– Çеçпěл Мишши, паллах, кумир. Унăн позийěн янăравлăхě, кěвěлěхě кирек камăн чунне те хускатать, сăвăçăн тарăн шухăшне çын ăнланмасан та: «Катаран каç килсен каçхи кунăн мěлки...» 1970 çулта «Çеçпěл» фильм ÿкерессии пирки сăмах тухрě. Кастингра мана, вăрăм çÿçлěскере, суйласа илчěç. Идеологи тěллевěсене тěпе хурса ÿкернě пулин те фильмра чăвашлăх пур, çавăнпа мана ку ěçшěн паян намăс мар. Хальхи саманара ÿкернě пулсан, ахăртнех, унта çавăн чухлě чăвашлăх курăнмěччě е суя чăвашлăх йăлтах хупласа хурěччě. «Çеçпěл» картинăн ÿкерÿ лапамěнче кулăшли те, чуна ыраттараканни те пулнă. Эпě шÿт пуçтарса çÿрекен çын мар, çавăнпа вěсене аса илмěп. Çеçпěл Мишши хырсен хушшинче чěркуçленсе Турра кěлтунине, пурнăçран пÿкле вилěмпе уйрăлас шухăш патне мěншěн çитнине сăнланă кадрсене коммунизм тапхăрěнче, паллах, фильма кěртмен. Çакă кăштах пăшăрхантарать.

– **Çартан таврăнсан эсир Мускаври ГИТИСра вěреннě, çемье çавăрнăскере мăшăр чармарě-и?**

– Пачах тепěр май: режиссера вěренме вăл мана хăй хăваласах кăларса ячě. «Кайран мана «пурнăçăма пăсрăн, пěлÿ илме май памарăн» тесе пуçа çийěн, кай», – терě. Ыран – экзаменсем тытмалла, эпě инçе çула тухмастăп тесе билет туянманччě. Мăшăр хистенипе чукун çул вокзалне кайрăм. Теме пула пуйăс вунă минут кая юлнă, кассăра билет та пур. Ăраскалě çапла çырнă-ши – Мускавра тепěр пилěк çул вěрентěм вара.

«Ку спектакль – ферма хěрěсем валли мар»

– **Чăваш театрěсен сцени çинче «Кěре кěрсен», «Пěчěк хула камичěсем», «Ялта» спектакльсем лартнă хыççăн ăслăлăх ěçне кÿлěнме мěн хистерě?**

– ГИТИСра пěлÿ илнě вăхăтра виçě уйăхлăх практикăра пултăм. Ку тапхăрта спектакль лартсан та, лартмасан та юратчě. Эпě хатěрлерěм. «Кěре кěрсен» постановкăна аслă ăрури артистсем паянхи кун та астăваççě. Анчах хăшě-пěри ăна «Ферма хěрěсем валли мар ку» тесе тиркерě. Каярахпа куракансен умне «Пěчěк хула камичěсем» кăлартăм. Спектакле çулталăк та лартмарěç – репертуартан кăларчěç. «Ку совет саманине хирěçле ěç», – тенě имěш пěри. Федор Павловăн «Ялта» драмине Çамрăксен театрěнче лартрăм. Мěн ěлěкренпех чăваш чухăн курăнасран хăрана, хăна килсен те юлашки сурăхне пусса сăйланă. Турра хисеплесе йěркеленě уявсене, вăйăйа чăваш хěрě çÿçне-пуçне тирпейлемесěр, капăрлăх çакмасăр, чыслă тум тăхăнмасăр хутшăнман. Пушмаксăр, тухьясăр пикене хисеплемен. Çăпатапа уйра тырă вырма меллě, анчах уява кайма мар. Сцена çине çăпаталлă пěр çынна та кăларман эпě. Театртан каясси акă мěнле пулса тухрě: музыка училищинче ěçленě Виктор Романов ăнсăртран вилчě. Ун вырăнне çамрăксене вěрентме тытăнтăм. Ăслăлăх кăсăклантарнăран аспиратурăна кěме Ленинграда тухса кайрăм. Тăван халăх йăли-йěркине çине тăрсах тěпчерěм. Чăваш патшалăх гуманитари ăслăлăхěсен институтне ěçе вырнаçрăм. Савăк кăмăлпа аса илетěп çав тапхăра, мěншěн тесен пуян архивпа çывăх паллашни мана тата ытларах чăваш пулма май пачě. Паха материалсене çур çěрччене шěкěлчеттěм. Экспедицисене тухса çÿресе çăвaç пулса тăтăм. Авалхи тěне пăхăнса пурăнакан чăвашсен йăли-йěрки кăткăсрах, православи тěнěнчи пек мар. Вěсем тин çуралнă ача тутине çу сěрсе пыл хыптарни, «Чěлхÿ пыл пек пылак, çу пек çăвак пултăр», – тени кăна мěне тăрать! «Чăваш пěтсен – тěнче пěтет», – теççě. Эпě шухăшласа кăларнă каларăш мар ку. «Ылтăн хěвел, ылтăн уйăх, ылтăн çăлтăр, тав сире пире сутатнăшăн, çěре тăрантнăшăн, вăрмана ăшăтнăшăн, шыва тасатнăшăн... Пехил, пехил, пехил» кěлě пур. Ăна чăвашăн ку тěнчерен кайиччен пěрре те пулин каламаллах.

– **1996 çулта эсир Чăваш Енрен тухса кайнă. Казахстанри Вырăс драма театрěнче тата музыка училищинче ěçленě. Пěлетěп: инçе çула ахальтен тухман эсир. Каяс умěн: «Эпě кунти театрта хам кирлине туймастăп», – тенě. Çав териех хěсěрлесе çитернě-и сире ун чухне?**

– Вăл вăхăтра кофěпе пирус туянма та укçа çитми пулчě. Халь каласан никам та ěненмест: чăрăнусенче пирус тěпěсене пуçтарса çÿреттěм. Казахстанра та ун чухне пăтăрмахсем пуçланнă: вырăс режиссерěсем, преподавателěсем Раççее куçса килнě.

> 2011 ÇУЛТА ЧĂВАШ ЕНЕ ТАВРĂНСАН ТЕАТРТА МĚТРИ ЮМАНĂН ХАМ ТАХÇАНАХ ВУЛАСА ПАЛЛАШНĂ «УКĂЛЧА КАССИ» ПЬЕСИНЕ ВУЛАСА ПАТĂМ. ЭПĚ РЕСПУБЛИКĂРА ПУЛМАН ТАПХĂРТА КУНТИ СЫВЛĂШ ПАЛЛАМАЛЛА МАР УЛШĂННĂ ИККЕН – ИТЛЕКЕНСЕМ ДРАМĂНА ĂНЛАНМАРĚÇ, ТĚП ШУХĂШНЕ ТЫТАЙМАРĚÇ

Кадрсем çитменнипе вěренекенěм Валерий Тарасов Шупашкара килсе мана Астанана илсе кайрě. Чăнах та, Чăваш Енрен чăваша хăвалакан вăйсем пирěн уйсенче капмаррăн çěкленчěç ун чухне. Ку сăмахсене мěншěн каланин сăлтавěсене çÿлерех асăнтăм.

– **«Чăваш тěнě пěтсен чăваш пěтет», – тенěччě эсир пěр тěлпулура. Авалхи тěне нумай тěпчетěр, чăвашсене çутçанталăка пуççапма чěнсе калатăр. Пěр вăхăтра сире куншăн Вырăс православи чиркěвě те тапăннă. «Тěне кěменнисен ушкăнěн лидерě те тупăннă – наци драмтеатрěн режиссерě Иосиф Дмитриев. Çак ěçе пăрахса вăл язычествăна чěртсе тăратма, тěпрен илсен – улăштарма, пикеннě. Ун валли канон йышăнмаллине палăртнă...» – çырнă православи социологě Александр Щипков «Дружба народов» журналта. Илия Карлинов пачăшкăпа радиодебатсене те хутшăннă эсир. Чăваш пěтсе пынине вăл хăйěн авалхи тěнне маннипех çыхăнтармалла-ши?**

– Америкăри йăхсемпе сахал йышлă чылай халăх католиксем килсе тěпленсен пěтнě, мěншěн тесен вěсем мăн аслашшěсен тěнне маннă. Хăйěн туррине, киреметне чунран-асран кăларнă халăх та çěр çинчен çухалатех. Çухалас мар тесен унăн хăйěн тěнне çěнěрен чěртсе тăратмалла. Çапах шанатăп: пирěнтен кашнинчех тěнчене кěвěлесе çуратсарса тăракан Хăват пур, апла пулсан шанчăк пěтмен-ха. Хăй вăхăтěнче сумлă журналта çырса кăтартнăшăн пачах вěчěрхенмерěм, чăваш тěнě пирки тěнче шайěнче сăмах хускатнăшăн савăнтăм çеç.

Унта ирěклě, никам та чăрмантармасть

– **Казахстан – Раççейрен уйрăлса кайнă патшалăх. Эсир унта çěнě саманара ěçленě. Театр искусстви Казахстанра тата Чăваш Енре /Раççейре/ пěр танах аталанса пырать-и е уйрăмлăхсем çапах та пур?**

– Режиссера унта ěçлеме чылай ирěклěрех. Вырăс, тěнче драматургийěнчи кирек мěнле спектакле суйласа илсе ларт – никам та чăрмантармасть. Эсхил, Софокл, Эврипид, Расин, Корнель ячěсем Казахстанри театрсенче паллă. Наци литератури те маларах аталанма ěлкěрейнě. Абай Кунанбаевпа Шакарим Кудайбердиев халăх ăс-тăнне тытса тăнă. Вěсен миф-халап драматургийě те çуралса çěкленнě. Шел те, чăваш çыравçисенчен чылайăшне патша вăхăтěнче, совет тапхăрěнче хунавлах хăртнă. Паянхи социаллă политика, самана ыйтăвěсене пула эпир сцена искусствине шоу шайне антарса лартрăмăр. Чăваш Енре Эврипид пьесисене лартасси пирки сăмах хускатакан режиссера айван вырăннех хума пултараççě. Акă 2011 çулта Чăваш Ене таврăнсан театрта Мěтри Юманăн хам тахçанах вуласа паллашнă «Укăлча касси» пьесине вуласа патăм. Эпě республикăра пулман тапхăрта кунти сывлăш палламалла мар улшăннă иккен – итлекенсем драмăна ăнланмарěç, тěп шухăшне тытаймарěç. Тěрěссипе, ăна 1990 çулсенчех лартмалла пулнă. Ун чухне вăл кěрлесе тăрěччě.

Халě артистсен пуçěнче кăна мар, халăхăннинче те пач урăхла ăнлавсем. Театрăн куракана лăпкамалли, ачашламалли, çав вăхăтрах шухăшлаттармалли пирки, унăн халăхран пěр утăм маларах пымалли çинчен калатчěç пире хăй вăхăтěнче. Апла пулсан искусство çыннисен зала çитес вăхăтрах мěн кирлě пуласси-не сисмелле. Телее, чăваш эстради çěкленчě. Ăна чылайăшě хурлать пулин те эпě япăх сăмах каламастăп. «Çиларман» ушкăн, Владимир Янтуш кăмăла каяççě... Е Елена Ивлева тата. Опěрăра юрламалăх сасси çук пулсан та çынпа калаçма пуян чунě пур. Эстрада концертěнче те вăл хăй пирки каласа кăтартса çынсене куççульлентерме пултарать. Чăваш юрăçисен пултарулăхне курма халăх мěншěн çÿрет? Хуравě паллă: ăна унта ачашлаççě, култараççě... Вăрçă вăхăтěнче чуна лăпкама опереттăсем лартнă, халě те, çăмăл мар тапхăрта, çын хăй çăмăллине шырать. Шел, чăваш драматургийě уйрăммăн аталанман, унăн нимěнле хăйнеевěрлěх те çук, вăл совет, вырăс драматургийěн йěрěпе утать. Хăй вăхăтěнче литературăна кěрсе юлнă суя пулăмсем паян пире ура хураççě.

– **Тăван республикăран аякра чухне чăвашлăхшăн тунсăхларăр-и? Мěнпе асра юлчě Чăваш Енрен инçетре ирттернě 15 çул?**

– Эпир ушкăнсене пайланма юрататпăр. 90-мěш çулсенче те интеллигенци çыннисем пěр-пěрне кÿрентерсе темěн те калани чуна вăраттчě. Тěлěнмелле гени Геннадий Айхи пирки те сас-хура çÿретрěç те, «еврее сутăннă чăваш» имěш вăл. Казахстанра та пурнăç çăмăл марччě, анчах Астанара та, Кокшетаура та унашкал килěшÿсěрлěхе асăрхаман эпě. Чăвашсен хушшинчи çěрěк чунлă çынсем çуккипе унти сывлăш тасарах пек туйăнатчě. Каялла таврăнтăм та – сывлăш каллех пыра чăмакка ларнăн пÿлěнтерме пуçларě. Пěрле ěçлесе пурăннă, пěр сěтел хушшине ларса апат çинě енте шсем Пăлхар патшалăхě пулнине пěлменнине мěнле ăнлантармалла тата? Çавăнпах «Сывлăш çитмест, аннеçěм. Мěн тăвас?..» сăвă та çырăнчě.

– **Чăваш çамрăкне паян пултарулăхра хăйне тупма çăмăл-и?**

– Йывăр. Эпир çут тěнчене килекенěн чунěнчи-юнěнчи чăвашлăхне сăпкаран пěтерсе пыратпăр. Лозунгсем çырма эпир пурте ăста: «Чăваш пулмалла, ачасене мěн пěчěкрен чăвашла вěрентмелле». Çав сăмахсене, ир тăрсан кěлě каланă евěр, уяврăн уява калатпăр. Кěлě вуланă хыççăн çын чунě лăпланать. Кунта та çаплах: хăватлăн шапăлтататпăр та тухса калаçмалли тепěр самантчен манатпăр.

– **2010 çулта сире Казахстанăн культурăн тава тивěçлě деятелěн ятне панă. Ку çěршывра 14 çул ěçленě хыççăнах. Кÿршě тутарсем те пултарулăх çыннисене хисеплě ятсемпе çамрăклах чыслаççě, Пěрремěш каналăн «Голос» проектне хутшăнса палăрнăшăнах сумлаççě. Чăваш Енре ку енěпе хавхалантарасси хавшакрах пек туйăнмасть-и сире?**

– Патшалăхран паян нимěн те кěтсе лармалла мар. Хăй вăхăтěнче чăвашсен вěрÿ-суруçисем чирленě ачана пěр çăмартапах, сăмса турилěх пир татăкěпех сыватнă, апла пулсан пирěн те çапла ěçлемелле. Кěтсе ларсан вăхăт та, талант та çухалать.

Театр ÿтне суранлатса хăварнă

– **Сирěн пирки çырнă чухне эсир поэт, публицист, драматург, режиссер, преподаватель тесе палăртаççě. Çак ретре куçаруçă пек çанă таврса ěçленине те кăтартас килет. Эсир студент çулěсенчех пьесăсене акăлчан чěлхинчен тÿрех чăвашла куçарнă-çке. Халě мěнле хайлавсене Ухсай Яккăвěн чěлхипе янăраттарма хатěрленетěр?**

– Вырăсларан, акăлчанран, латышларан, венгрларан, шведларан пьесăсемпе сăвăсем куçартăм. 2000 çулта Швеције кайсан мана унти лăпкă халăх питě килěшрě. Пирěн тăрăхра, уйрăмах кěрекере саркаланнă чухне, пěр-пěрне темтепěр туса пама шантараççě, унта вара çынсем ыранхи кун килессе пěлсе сăмах параççě. Микаэль Нюдаль хăй юратнă сăвăçин поэмине куçарма сěнчě. Геннадий Айхи Харри Мартинсонăн «Аниара» поэмине чăвашлатма грант çěнсе илчě. Ăна ушкăнпа куçартăмăр. Малтан эпě ют чěлхе грамматикине вěренетěп, ăна ăса хывма мана икě эрне кирлě. Тин çеç Дмитрий Воробьев Лундбергăн «Ярданне» вырăсла куçарчě, кăрлач вěçěнче ун кěнекин презентацийě пулчě. Эпě те повеçе шведларан чăвашла куçартăм, Интернета туллин вырнаçтартăм. Халě ăна юсаса илемлететěп.

– **Шупашкара таврăнса Çамрăксен театрěнче ěçлеме тытăнсанах Александр Пăрттан «Кирек ăçта та пěр хěвел» пьеси тăрăх спектакль хатěрлерěр. Çěнě варкăш пек туйăнчě вăл мана. Анастасия Арефьева критик та «Хапа тěлěшěнчен те, содержани енěпе те Европа шайěнчи постановка», – тенě ăна хак панă май. Спектакльте калас тенине пěтěмпех калама май килчě-и?**

– Александр Пăртта ку пьесăна чăваш ачи пиркиех шухăшласа çырнă, экологи ыйтăвне мала кăларнă. Драматургпа пěр-пěрне ăнланса ěçлерěмěр, эпě хушни-кěскетнине хирěç пулмарě вăл. Чăваш философийěн тарăнăшне спектакль кěлěсенче тупрě тесе шухăшлатăп. Актерсем те пуçарулăх кăтартрěç. Акă, сăмахран, Дмитрий Петров туй сценине урама кăларма сěнчě те – шута илтěмěр.

– **Юлашки уйăхсенче сăнатăп та – сирěн театр репертуарěнче чăвашла спектакльсене шутлама хăрах алăри пÿрнесем те çитеççě. ЧР тава тивěçлě артистки Ольга Почалкина пирěнтен вăхăтсăр уйрăлса кайнипе, унăн ролěсене урăх артистсене шанса пама май çуккипе çыхăннă-им çакă?**

– Ача вилсен – ашшě-амăшěшěн, амăшě пурнăçран уйрăлсан ывăлě-хěрěшěн пěтěм тěнче пушанса юлать. Артист ку тěнчерен кайсан вара театршăн тěнче пушанать, инкек театр ÿтне суранлатса хăварать. Ольга Почалкина вырăнне никам та тăраймě. Ку вăл кăна пултарулла пулнине çирěплетни мар, кашни артист – хăйěн вырăнěнче, кашниех театршăн – ылтăн пěрчи евěр.

– **Пасар саманинче театрсен пурнăçě пěрре те çăмăл мар. Çавăнпах ача-пăча спектаклěсем çине куçрăр-и? Репертуара çак сăлтавпа вырăслатрăр-и?**

– Уйăх çинчисен ыйтăвě ку. Интернетра та çак ыйтăва тăтăшах хускатаççě, анчах эпир ăçта пурăннине пěлмеççě-ши вěсем? Çакăн пирки театр ěçченěсенчен мар, влаçрисенчен ыйтмалла. Çамрăксен театрě Шупашкарта вырнаçнă, кунта ачасем чăвашла вěренсе-калаçса ÿсмеççě, çавăнпа çăкăр çимелěх те пулин укçа ěçлесе илес тесе спектакльсене вырăсла лартма тытăнтăмăр. Паллах, ку пулăма ырламастăп эпě. Театр культурăпа чěлхе политикине хăй тěллěн тума пултараймасть, çавна çеç шута илме ыйтатăп.

– **Çамрăксен театрěн уйрăм çурт çукки иртнě ěмěртенпех пăшăрхантарать. Чуна ыраттарса калаçнине, хут çине çырнине пěрле пухас-тăк Ашмаринăн 17 томлă словарě чухлě информаци пухăнать-тěр.**

– Çапла, 83 çул кил-çуртсăр çапкаланса çÿретпěр. Бомжсем эпир. Апла пулин те ěçлес туртăм-хăват пур. Чăвашлăха та аталантарас килет, çавăнпа çулталăкне пěр-икě чăваш спектаклě те пулин лартатпăрах.

Турăран ыйтса илнě ывăл

– **Эсир хушма ята та ыттисенчен расна суйланă. Эпě пěлнě тăрăх, Тěрер – аннěр çуралса ÿснě ял. Хушма ят вăрттăнлăхě çавăнта пытаннă-и?**

– Ку ěç-пуç 2000 çулта пулчě. Геннадий Айхи шăнкăравларě. «Санăн Швеције каймалла, анчах ят-сумлă мероприятие Дмитриев хушаматпа хутшăнни вырăнлах мар. Псевдоним туп», – терě. Эпě анне сăнарне яланах чěрере упратăп. Çакна шута илсе вăл çуралнă ял ятне суйларăм: Тěрер. Çапах вырăсла çырма меллě пултăр тесе Трер хăвартăм.

– **Пěр интервьюра аннěр сире Турăран ыйтса илни пирки асăннăччě. Паянхи вулакан вăл çав тери вăйлă та хăватлă хěрарăм пулнине, ахăртнех, пěлмест те.**

– Аннем пирки роман çырмалла. Тěрěссипе, пирěн çыравçăсем валли калав-повеç хайлама сюжет питě нумай, анчах çав сюжет урлă мěн каламаллине пěлместпěр эпир. «Йывăç лартрăм пахчана кайăк çěре ларасран, ÿссе çитсе çын пултăм хуйхă çěре ÿкесрен», – сăвăласа çыру çырса ячě аннем ман пата Ленинградра вěреннě чухне. Питě йывăр шăпаллă, çав тери ăслă хěрарăмччě вăл. Унăн мăшăрě Михали Тăван çěршывăн Аслă вăрçинче 1942 çулта вилнě, аннене хăйне ялта асса пурăннă Иван Яковлевич председатель сăмакун паманшăн, кусарпа хăваласа кăларса янăшăн спекулянт тесе айăплаттарса çичě çуллăха тěрмене хуптарнă. Телее, тăхăр уйăх ларнă хыççăн виçě ача амăшě йěплě пралук леш енчен тěлěнмелле майпа хăтăлса тухнă. Савнă мăшăрě çапăçу хирěнче выртса юлнăран вăрçă чарăннă кун пěтěм халăх умěнче анне: «Михали, сан ятупа ывăл çуратăтăпах», – тесе кăшкăрнă. Çапла майпа 1947 çулта эпě, ял халăхěшěн – вěлтěрен кайăкě, аннешěн – Турă аллинчен
ывăл, çуралнă. Чăн атте
пěлетěп эпě, анчах анне
хыпара нихăçан та, ника
мăп. Маншăн тăван атт
пуç хунă Михали.

– **Эсир те, мăшăрă
аслă пěлÿллě. Искусс
лăх ыйтăвěсем таври
тавлашатăр-и?**

– Чěрре кěрсе тавл
анчах вăл мана чěлхене
ытла ирěклě калаçнăшă
мах лектерет.

– **Чăваш театрě упр
тесен мěн тумалла?**

– Пěррехинче Олы
на Мускава кайса килчě
Александрович, эпир мě
пек чаплă спектакльсе
пăр?» – терě. Пире ěçле
циалист çитмест. Пěр т
Наталья Шамбулина Р
«Чайка по имени Джона
стон» повеçě тăрăх спе
тасшăнччě, анчах ăна
лянтарма хăнăхтарака
сăр куракан умне кăлар
сăк хуласенчи театрсен
режиссерěсем те пур, п

– **Ěмěтěрсемпе кěск
паллаштарсамăр пирěн**

– «Укăлча касси» спе
тма килěшмерěç. Унт
нимěнле ěмěт те çук.
чи спектакльсене, мюз
тěллевсěрех лартма
Анчах вăл пушă ěç кăна

■ Дмитрий

КĚСКЕН: ÇИЧĚ ЫЙТУ

1 – **Иосиф Александрович, паянхи чăваша мěн ура хурать?**

– Чухăнлăх.

2 – **Чăвашăн ăмсану туйăмě юнра-и?**

– Ăмсану туйăмě чухăн та нишлě çынра çеç.

3 – **Паянхи чăваша мěнле куратăр?**

– Чăвашсене виçě пая уйăратăп. Çăваç – хамăр тěне пăханса пурăнакан чăваш; чăваш – чěлхене пěлнěрен патшалăх тытăмěнче ěçлесе укçа илсе пурăнакан чăваш; чебраш – Шупашкарта пурăнса вырăсланнă чăваш.

4 – **Чăваш хаçачěсене вулатăр-и?**

– «Çамрăксен хаçатне» çырăнса илетěп. Малашне «Хыпар» та вулăп.

5 – **Хăвăр хисеплекен драматург Вильям Шекспир сăмахěсемпе килěшетěр-и: «Пěтěм театр, çынсем – унти**

– Пурнăçра эпир ну
пăр. Анчах мěн вылят
хăват-и, ырă-и, усал-и?

6 – **«Вылять
йышăнмаста
шашкăлла в
лать. Сцена çинче в
малла», – тенě Фаи
ская. Паянхи артист
çинче пурăнаççě-и?**

– Сцена çинче те
артист. Пěри – пěр хăв
пěлекен çăваç, тепри –
пурнăçлакан çын, ви
ниçта та ěçлеме çуккипе
се çакланнă этем.

7 – **«Театр
ыйтăвěсене
малли чи
ган», – тенě Алексан
Сирěншěн вара?**

– Пурнăçа тасатакан
малла унăн.

● *Иосиф Дмитриев-Трер артистсемпе репетици вăхăтěнче.*